

Keli edukologijos studijų Lietuvoje ir Skandinavijos šalyse lyginamieji aspektai

Ingrida Tinfavičienė

Vilniaus universitetas

Straipsnyje glaustai apžvelgiamos edukologinių studijų programos, siūlomos VU, KTU, KU (Lietuvoje, Kopenhagos universitete (Danija) bei Geteborgo universitete (Švedija)), pagrindinį dėmesį skiriant siūlomų specializacijų lyginimui, kokios disciplinos siūlomos, kiek joms skiriama valandų, kokie įgūdžiai ugdomi.

Įvadas

Edukologijos studijos Šiaurės šalyse turi galias tradicijas. Edukologija Lietuvoje tokia forma, kuria egzistuoja dabar, yra palyginti nesenas reiškinys, todėl naudinga panagrinėti, kokios yra šio mokslo tradicijos šalyse kaimynėse, kaip formavosi edukologijos dėstymo universitetuose tradicija Skandinavijos šalyse ir kokios edukologijos studijos yra siūlomos šiuolaikiniuose tų šalių universitetuose. Edukologijos studijos Kopenhagos ir Geteborgo universitetuose nagrinėjamos lyginant su Lietuvos situacija siekiant išryškinti esminius jų bruožus.

Tyrimo objektas – Kopenhagos ir Geteborgo universitetų edukologijos bakalauro ir magistro studijų tikslų ir programų ypatumai, palyginti su Lietuvos universitetų edukologijos studijomis.

Tyrimo tikslas – išryškinti Lietuvos edukologijos studijų specifiką Kopenhagos ir Geteborgo universitetuose siūlomų edukologijos studijų programų turinio požiūriu.

Tyrimo metodai – studijas reglamentuojan-

čių dokumentų ir studijų programų analizė.

Edukologijos studijų Skandinavijoje apžvalga

Visų Skandinavijos šalių istorija yra artimai susijusi, ir tai turėjo įtakos pedagoginės minties raidai. Skandinavijos šalių universitetinės tradicijos turi daug bendra ir skolinta iš vienos šalies mokymo sistemos į kitą. Danijos pedagogikos mokslo istorijos ir jos dėstymo universitete tradicijos ištakų galima rasti XVIII amžiuje ir švietimo laikotarpio idėjose, kurios rado atgarsį Danijos akademiniuose sluoksniuose. Danijos universitetuose edukologiją, kaip universitetinę discipliną, nuo XX a. vidurio buvo galima studijuoti vieninteliame sostinės – Kopenhagos universitete. Edukologijai, kaip disciplinai, išsikristalizuoti ir optimaliam mokymo turinio formavimuisi didelę įtaką turėjo kritiniai 1974–1979 metais, kai universitetuose kilo savotiška dėstytojų krizė. Kad ir kaip būtų paradoksalu, būtent šiuo metu smarkiai išaugo studijuojančiųjų skaičius, ir tai turėjo įtakos moky-

mo turiniui susiformuoti. Studentų pageidavi-
mu į edukologijos studijas buvo įtrauktos tokios
disciplinos kaip sociologija ir didaktika. Studen-
tai pageidavo edukologijos dalyką iš humanita-
rinės ir psichologinės orientacijos labiau kreipti
į visuomenės mokslus, ir studijuojant daugiausia
dėmesio skirti tokiems dalykams kaip socializa-
cijos teorija, švietimo ekonomika ir pan.

Švedijoje edukologija, kaip savarankiška
disciplina, buvo studijuojama seniausiuose ša-
lies – Upsalos ir Lundo – universitetuose nuo
pat jų įkūrimo. Upsalos universiteto profeso-
rių nuomone, daugiausia dėmesio reikia skir-
ti istoriniam ir psichologiniam edukologijos
aspektams. Pedagogikos studijose toks didelis
dėmesys skirtas psichologijai, kad pedagogika
imta laikyti bendrosios psichologijos dalimi.
Tokie mokslai kaip anatomija, fiziologija, bio-
logija ir filosofija, estetika, etika ir logika imti
laikyti pagalbiniais pedagogikos mokslais. Vy-
ravo nuomonė, kad pedagogika, o ypač ben-
drieji ir istoriniai jos aspektai, privalo būti trak-
tuojami atsižvelgiant į kultūros ir visuomenės
raidą.

Po Antrojo pasaulinio karo edukologijos stu-
dijos Švedijos universitetuose ėmė įgauti kiek
kitokį pobūdį. Visų pirma atskirtos pedagogi-
kos teorijos ir taikomosios pedagogikos studi-
jos. Buvo sekama amerikiečių tradicija, kai pe-
dago gikos studijų programose jaučiama filoso-
fijos ir psichologijos įtaka.

Dabar edukologijos katedros veikia visuose
Švedijos universitetuose ir jose daug dirbama
tyrimų, ir ypač aktyviai – fenomenologijos sri-
tyje. Ši kryptis įsivyravo po to, kai kaip diskusi-
jų išdava buvo nuspręsta, kad mokslas turėtų ir
galėtų būti traktuojamas iš kokybiškai skartin-
gų mokymo turinio suvokimo koncepcijų.

Dėl šalių kaimynių istorijos ir to fakto, kad
Norvegijai ilgą laiką buvo Švedijos kolonija, Nor-

vegijos aukštasis mokslas yra paveiktas švedi-
kosios tradicijos. Atgavus šaliai nepriklausomy-
bę, edukologija atsirado universitetų studijų pro-
gramose kaip savarankiška disciplina. Moky-
mo programos buvo sudaromos remiantis Šve-
dijos universitetų tradicija, nustatomas eduko-
logijos studijų ir pedagoginės praktikos santy-
kis. Tačiau studijų modulio perėmimas nevyko
automatiškai, kai kurie dalykai buvo keičiami
pagal susiklosčiusias šalyje tradicijas. Praktinėje
sirtyje daugiausia dėmesio buvo skiriama mo-
kyklos funkcionavimo ir veiklos studijoms.
Skirtingai negu Švedijoje, Norvegijoje įsivyravo
nuomonė, kad edukologija yra savarankiška
disciplina, kuri tik remiasi daugeliu kitų dis-
ciplinų ir yra glaudžiai su jomis susijusi. Kitas
ryškesnis skirtumas – nedidelis dėmesys istori-
niam pedagogikos studijų aspektui. To priežas-
tis – istorinė šalies situacija, nes po karo ir mo-
kytojai, ir dėstytojai turėjo mokyti dėstyti atsi-
žvelgdami į ideologinę orientaciją, tėvų teisę ir
pareigas auklėjant vaikus, mokytojų lojalumą
valstybei, visuomenei ir savo sąžinę.

Po Antrojo pasaulinio karo filosofiją buvo
pasiūlyta studijuoti kaip vieną iš edukologijos
studijų disciplinų. Kituose universitetuose spar-
čiai ėmė steigtis edukologijos katedros, moky-
mo turinys jose buvo labai platus – nuo socio-
logijos ir psichologijos iki filosofijos ir religijos
studijų.

Edukologijos studijų turinio lyginamoji apžvalga

Visose Skandinavijos šalyje edukologija yra stu-
dijuojama pradedant pagrindinėmis – bakalauro
studijomis. Bakalauro studijų tikslas yra su-
teikti studentams žinių ir kompetencijos ver-
tinti edukologiją kaip dalyką ir mokslą, kuri
galima taikyti norint aprašyti, suprasti ir paaiš-
kinti pedagogikos prigimties fenomeną. Šis tiks-

las yra įgyvendinamas studijuojant edukologijos problemas „iš vidaus“: pažvelgiant į šias problemas iš psichologinių, sociologinių, filosofinių ir istorinių pozicijų bei lyginamosios perspektyvos. Žinios ir pradinis mokslinių metodų žinojimas ir taikymas yra būtini elementai tęsiant šias studijas. Edukologijos bakalauro studijų tikslas yra parengti humanitarinio profilio bakalaurus tokiu mokslinės kompetencijos pedagogikos srityje lygmeniu, kuris suteikia galimybę dėstyti aukštesniojo lavinimo institucijose bei atsakingai dirbti švietimo srityje. Edukologijos bakalauro laipsnis suteikia teisę toliau tęsti edukologijos studijas norint įgyti magistro laipsnį arba magistro studijas kitose srityse, artimai susijusiose su edukologijos mokslu, t. y. psichologijos ir sociologijos magistro studijas.

Kopenhagos (Danija) ir Geteborgo (Švedija) universitetų bakalauro studijų mokymo programų apžvalga

Studijuojantiems yra siūloma keletas privalomų kursų, o didžiąją studijų dalį sudaro laisvai pasirenkami kursai.

Privalomi kursai:

1) Raidos psichologija, mokymasis ir motyvacija. Kurso tikslas – supažindinti studentus su pagrindinėmis psichologijos teorijomis apie pažinimo procesą, mokymąsi ir suvokimą, padėti suprasti pagrindinius teorinius mokymosi principus ir pagrindines sąvokas bei ugdyti įgūdžius teorines žinias mokėti taikyti praktiškai.

Kurso metu taip pat nagrinėjamos įvairios psichologijos teorijos, aiškinami mokymosi, motyvacijos, suvokimo ir kalbos mokymosi ypatumai.

2) Švietimas ir visuomenė. Kurso tikslas – parodyti visuomenės ir švietimo ryšius, aptarti jų raiškos būdus, t. y. kokie visuomenės raidos

ypatumai turi įtakos švietimo sistemos raidai. Taip pat yra skiriamas dėmesys visuomenės klasių skirtumams, lyčių skirtumams, darbo rinkai, šeimai, ekonomikai ir pan.

3) Mokymo procesas. Šio kurso tikslas yra parodyti įvairius mokymosi proceso aspektus. Kursą sudaro kelios dalys: pedagogikos filosofija, dėstymo procesas, švietimo vertinimas ir pritaikymas.

4) Pedagoginiai tyrimai ir tyrimų metodologija. Kurso tikslas – nagrinėti mokslo teorijas ir konkrečius tyrimo metodus tuo aspektu, kuriuo jie gali būti taikomi pedagogikos moksle.

Pagrindinis privalomų kursų tikslas yra suteikti žinių apie pedagogikos mokslinius ir praktinius pagrindus, taip pat supažindinti su mokslo tiriamuoju darbu, jo planavimu bei pedagoginiu tyrimu, duomenų rinkimu, duomenų analize ir pan. Studentai mokomi apdoroti ir interpretuoti tyrimų rezultatus, mokosi įvertinti socialinius ir kultūrinius veiksnius, kurie turi įtakos tyrimui.

Iš laisvai pasirenkamų disciplinų studentai gali rinktis tokias (žr. 1 lentelę).

Nagrinėjant Kopenhagos ir Geteborgo universitetų studijų programas, galima pastebėti, kad jau nuo pirmųjų studijų universitete metų studentai yra rengiami mokslo tiriamajam darbui, privalomųjų kursų metu supažindinamisu tam reikalingomis žiniomis, patys atlieka nedidelius tyrimus. Tyrimai nuo pirmųjų studijų metų yra labai individualizuoti ir studentams yra sudaroma galimybė rinktis patinkančią pedagogikos studijų kryptį.

Baigusieji bakalauro studijas gali rinktis dvejų metų magistro studijas, kurių tikslas yra suteikti studentams paskaitų ir savarankiškų studijų metu gilesnį ir visapusiškesnį pedagogikos ar jai artimosios srities išsilavinimą. Edukologijos magistro studijų tikslas yra plėtoti sisteminių

1 lentelė

Dalykai	Kopenhagos, Geteborgo universitetai
Pedagogikos pagrindai	Kurso tikslas – supažindinti su įvairiomis klasikinėmis ir šiuolaikinėmis pedagogikos teorijomis bei pagrindiniais tekstais
Dėstymo teorija ir praktika	Tikslas – supažindinti su didaktika bei mokymo turinio (<i>curriculum</i>) teorija, įvairiomis pedagoginėmis srovėmis ir teorijomis, švietimo ir auklėjimo reikšme mokymuisi. Studentai mokomi analizuoti mokymą iš įvairių požiūrių į auklėjimą ir švietimą perspektyvų
Asmenybės raida ir socializacija	Tikslas – supažindinti su pagrindinėmis asmenybės raidos teorijomis, pagrindinėmis žmogaus raidos stadijomis, žmogaus identiteto problemomis, žmonių tarpusavio santykiais remiantis įvairiomis teorijomis, paveldimumo ir aplinkos įtaka žmogaus formavimuisi
Auklėjimas ir lavinimas lyginamuoju aspektu	Tikslas – nagrinėti įvairių šalių švietimo sistemas, jų raidos istoriją, funkcionavimą. Studentai mokomi pažvelgti ne tik į gimtosios šalies švietimo sistemą ir mokėti įvertinti jos ypatumus, bet mokėti ją lyginti su kitomis sistemomis ir interpretuoti tautiniu kultūrinio aspektu, mokėti pažvelgti į ją iš Europos ir globalių pozicijų
Švietimas, visuomenė ir institucijos	Kurso metu analizuojama, kaip įvairios pedagoginės ir psichologinės teorijos praktiškai funkcionuoja visuomenėje ir įvairiose švietimo institucijose
Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų rengimo apžvalga *	* – kursas skaitomas Geteborgo universitete. Jo metu apžvelgiama mokytojų rengimo programos, dalykai, atskiriems kursams skirtos valandos
Švietimas ir dėstymas iš lyčių perspektyvos *	* – kursas skaitomas Geteborgo universitete Kurso metu studijuojama lyties įtaka mokymuisi, suvokimui, gebėjimų ugdymui, kaip šie procesai atsispindi visuomenėje
Bakalauro darbas ir speckursas	Danijoje bakalauro darbas rašomas paskutiniaisiais studijų metais. Tikslas – parodyti įgytas žinias bei mokėjimą analizuoti ir spręsti pasirinktos studijų srities problemas. Švedijoje bakalauro darbas rašomas paskutinius dvejus metus. Su juo labai glaudžiai susijęs speckursas, kurio metu studentas renkasi jam patinkančią pedagogikos sritį ir vadovaujamas darbo vadovo dirba joje: skaito literatūrą, sprendžia probleminius klausimus, atlieka nedidelius tiriamuosius darbus. Speckurso tikslas – supažindinti su pedagoginio tyrimo procesu praktiškai, duomenų rinkimu ir analize, tinkamų tyrimo metodų pasirinkimu. Šie įgūdžiai vėliau padeda sėkmingai rašyti bakalauro darbą

ir kritinį mąstymą pedagogikos srityje, mokyti kelti aktualias problemas ir ieškoti efektyvių jų sprendimo būdų, gilinti savo mokslines žinias ir žodžiu, ir raštu.

Skandinavijos šalyse specializuotos edukologijos studijos yra siūlomos visuose universitetuose. Lietuvoje specializuotas edukologijos studijas siūlo Vytauto Didžiojo, Kauno technologijos bei Klaipėdos universitetai.

Pateikiamas galimų studijų specializacijų Lietuvos universitetuose bei Kopenhagos ir Geteborgo universitetuose sąrašas (žr. 2 lentelę).

Peržiūrėjus magistro edukologijos studijas, matyti, kad kiekvienos specializacijos, kuri siūloma viename iš Šiaurės šalių universitetų, dalykų sąrašas yra nedidelis, privalomų yra tik keli dalykai. Taigi mokymo programose siūlomiems dalykams skiriama daug valandų, taip sudaro-

2 lentelė

<i>Sizloma specializacija</i>	<i>Šalys</i>
Pedagogikos istorija	Lietuva
Familistika	Lietuva
Socialinė edukologija	Lietuva, Švedija
Taikomoji pedagogika	Lietuva, Danija
Profesinio ugdymo vadyba	Lietuva, Švedija
Andragogika	Lietuva, Danija
Lyginamoji edukologija	Danija
Švietimo vadyba	Lietuva
Aukštojo mokslo organizavimas	Lietuva
Edukacinės technologijos	Lietuva

ma išsamesnių studijų galimybė bei daugiau laiko lieka rašyti magistro darbą.

Laisvai pasirenkami dalykai yra bendri keliems moduliams.

Palyginti pateikiami privalomų ir laisvai pasirenkamų dalykų, dėstomų Lietuvos bei Kopenhagos ir Geteborgo universiteto profesinio ugdymo vadybos bei taikomosios pedagogikos specializacijų studijų programose, sąrašai.

3 lentelė

<i>SPECIALIZACIJA PROFESINIO UGDYMO VADYBA</i>	<i>LIETUVA</i>	<i>ŠVEDIJA</i>
PRIVALOMI DALYKAI	Ugdymo filosofija ir raida Profesinė edukologija Modernioji didaktika Edukologinių tyrimų metodologija ir praktika Pedagoginė psichologija Organizacinė psichologija	Vadovavimas
PASIRENKAMI DALYKAI	Ugdymo turinio teorijos Mokymo programų metodologija Švietimo sociologija ir vadyba Personalo ugdymas Švietimo reformos pasaulyje ir Lietuvoje Profesinė pedagogika Asmenybės teorijos Personalo psichologija Socialinė kaita Profesinio orientavimo edukologija Karjeros valdymas Darbo rinkos vadyba ir tyrimai * renkamosi ne mažiau kaip 6 dalykai	Švietimas ir visuomenė • asmenybės vystymasis • švietimo vertinimas

Apibendrinimas

Skandinavijos šalyse edukologija pradama studijuoti nuo pagrindinių – bakalauro – studijų. Jų metu studentai klauso tokius privalomus kursus, kurie suteikia jiems bendrųjų pedagogikos, psichologijos ir kitų socialinių mokslų žinių bei formuoja moksliniam darbui reikalingus įgūdžius.

Lietuvoje edukologija pradama studijuoti nuo magistro lygmens, ir studentai įgyja bendrųjų pedagogikos, psichologijos ir kitų socialinių mokslų žinių bei moksliniam darbui reikalingų įgūdžių.

Skandinavijos šalių magistro studijos yra siauriau specializuotos. Palyginti su Lietuva, esminių turinio skirtumų nėra, bet yra ryškūs kiekybinis skirtumas: dėstomų dalykų yra nedaug ir jiems skiriama daug valandų. Tokia studijų programa leidžia studentams gilintis į siaurą, jiems patinkančią pedagogikos mokslo sritį bei pasiruošti temą atitinkančiam mokslo tiriamajam darbui. Lietuvos studijuojantys edukologiją stu-

SPECIALIZACIJA TAIKOMOJI PEDAGOGIKA (SOCIALINĖ PEDAGOGIKA)*	LIETUVA	DANIJA
PRIVALOMI DALYKAI	Ugdymo filosofija ir raida Suaugusiojo asmenybės psichosocialinė raida Edukologinių tyrimų metodologija ir metodika Ugdymo turinio teorijos Švietimo sociologija ir vadyba Raidos psichologija: vaikystė, paauglystė Modernioji didaktika	Pedagogikos filosofija Pedagogikos istorija Pedagogikos psichologija
PASIRENKAMI DALYKAI	Socialinė pedagogika Asmenybės teorijos Lyginamoji edukologija Mokytojo darbo planavimas ir organizavimas Konsultavimo pedagogika ir psichologija Specialioji pedagogika Socialinė kaita Mokymosi grupėse teorija ir metodika * renkamosi ne mažiau kaip 4 dalykai	Lyginamosios edukologijos studijos Pedagogikos sociologija Mokslo teorija ir tyrimų metodika Socializacija kultūrinėje perspektyvoje Šviečiamoji mintis trečiojo pasaulio šalyse Vertinimas ir praktika * renkamosi 2–3 dalykus

* – šie studijų moduliai apžvelgiami kartu, nes jų turinys iš esmės yra tas pats. Reikėtų tik pažymėti, kad socialinė edukologija iš esmės yra labiau orientuota į socialinį darbą, socialinės pedagogikos veiklos sritį.

dentai įgyti iš esmės tas pačias žinias ir tuos pačius įgūdžius turi per trumpesnę laiką – magistro studijas. Tuo gali būti aiškinama privalomų ir laisvai pasirenkamų dalykų gausa Lietuvos universitetuose. Studijų trukmė, specializacijos pasirinkimas ir mokymo turinys galėtų būti aiškinamas šalyje ir universitete susiklosčiusiomis tradicijomis.

Išvados

1. Edukologijos studijos Lietuvos universitetuose prasideda magistro studijomis, kurių metu studentai gauna bendrųjų pedagogikos, psichologijos ir kitų socialinių mokslų žinių, formuo-

jami studentų mokslinio darbo įgūdžiai. Skandinavijos šalių universitetuose šie du etapai yra labiau atskirti: bendrųjų žinių studentai gauna bakalauro lygmens studijų metu, o per magistro studijas labiau lavinami praktiniai įgūdžiai bei ruošiamasi mokslo tiriamajam darbui.

2. Skandinavijos šalių universitetų edukologijos katedrų siūlomose programose galima matyti mokytojų rengimo ir edukologijos studijų skirtumą. Lietuvos edukologijos studijų siūlomose programose šis skirtumas nėra aiškus, ir būtų galima teigti, kad edukologijos studijų ir mokytojų rengimo studijų turinio skirtumai nėra aiškūs.

3. Skandinavijos universitetuose magistro lygio edukologijos studijos skiriasi nuo Lietuvos universitetuose siūlomų edukologijos studijų kiekybiniu aspektu: Lietuvoje studentams siūloma daugiau dalykų, kurie yra studijuojami palyginti nedaug valandų. Tokiu būdu studentai gauna daug įvairių žinių, tačiau dalykams skirto laiko nėra pakankama įsigilinti į juos iš esmės. Skandinavi-

jos šalyse magistrantams yra siūloma siaura dalyko specializacija, kai studentas studijuoja minimalų dalykų skaičių (2–5), tačiau jiems yra skiriama du tris kartus daugiau valandų nei analogiškiems kursams Lietuvoje. Toks valandų skaičius leidžia studentams nuosekliai gilinti studijuojamo dalyko žinias ir kartu ugdyti konkrečius įgūdžius, susijusius su gaunamomis žiniomis.

LITERATŪRA

1. Dokumentinė medžiaga. Geteborgo universitetas, 1998.
2. Dokumentinė medžiaga. Kopenhagos universitetas, 1999.
3. Kauno technologijos universitetas. Studijų programos 1998/1999 metams. Kaunas : Technologija, 1996.
4. Klaipėdos universiteto magistrantūros ir specializuotos studijų programos 1999–2000 m.
5. Vilnius universitetas. Studijų kryptis edukologija. Studijų programos, 1997.
6. Vytauto Didžiojo universiteto edukologijos studijų programos 1999–2000 m.
7. The Encyclopedia of Comparative Education and National Systems of Education / Ed. By T. Neville Postlethwaite. Advanced in Educational Pergamon Press, 1988.
8. Hurse J. Pedagogik. I statens råd for samhållsforskning 1948–1968. 20 års samhållsforskning. Nordstedt søners förlag, 1969.
9. Københavns Universitetet 1479–1979. Bind X. Den filosofiske fakultet. Pædagogiken etableres som fag. København, 1980.
10. Uddannelses historie. T. Jensen. Pædagogik som videnskab og som universitetsfag – I dansk tradition. 23 årsbog fra selskabet for dansk skolehistorie, 1989.
11. Att studera I Norge. Nord 1992. Odense, 1992.
12. Harbo T. Den første studieplanen I pedagogik I Norge. Skolen 1986. Årbok for norsk skolehistorie. NKS-forlaget, 1986.

SOME COMPARATIVE ASPECTS EDUCOLOGY STUDIES IN LITHUANIA AND NORDISH COUNTRIES

Ingrida Tinfavičienė

Summary

Educational studies have a long history at the universities of Nordic countries. History of educational studies in Lithuania has not such a long history and is still under developing process. That's why it's useful and interesting to take a look and see how educational studies have been developed and what kind of content were chosen.

The brief look at the content of study programs let us compare them with educational studies in Lithuanian. One of difference, which could be found, is that in all Nordic countries studies of education starts at BA level. In Lithuanian only very few educational studies programs (for example, social education) are possible to study as BA studies.

One more difference is that specialization at Nordic countries universities is much more narrow comparing with specialization in Lithuanian universities. It means, that fewer subjects are studied and much more hours are dedicated for it. It helps students get more deep knowledge of certain narrow area in pedagogical field and obtain certain skills, which are required for work in that field. At the other hand, the same knowledge and skills are obtained at Lithuanian universities also, but students have less time for it, so it could be an explanation why such a wide range of courses are offered on compulsory and optional level.

*Gauta 2000 10 25
Priimta 2000 11 23*